

RAAD VOOR DIERENAANGELEGEDEN

Stageproject:

Inventarisatie kennislandschap inzake het op welzijnsverantwoorde wijze houden van gezelschapsdieren

Door: **Nikky Kok**
Master Geneeskunde van Gezelschapsdieren
Minor Bestuur en Beleid

Begeleider: Dr. B.B. Houx

Den Haag, augustus 2017

Disclaimer

Dit rapport is het resultaat van een 3-maands stageproject van Nikky Kok in het kader van de mastertrack Bestuur en Beleid van de opleiding Diergeneeskunde aan de Universiteit van Utrecht. In de periode van 18 april tot en met 4 augustus liep Nikky stage bij het RDA team, het ondersteunend bureau van de Raad voor Dierenaangelegenheden in Den Haag. De RDA is een onafhankelijke raad van deskundigen die de staatssecretaris en minister van Economische Zaken gevraagd of op eigen initiatief adviseert over multidisciplinaire vraagstukken op het gebied van dierenwelzijn inclusief diergezondheid en ethische vraagstukken. De RDA bestaat uit ongeveer veertig leden met zeer uiteenlopende achtergrond en deskundigheid, die er op persoonlijke titel en zonder last of ruggenspraak zitting in hebben. Dit stagerapport verwoordt niet noodzakelijkerwijs de mening van de raad.

Inhoud

Inleiding	4
Doel en afbakening van het onderzoek	7
Onderzoeksvragen.....	8
Hoofdvragen	8
Deelvragen.....	8
Methode.....	9
Literatuuronderzoek.....	9
Inventarisatie kennislandschap	9
Interviews	10
Resultaten.....	11
Literatuuronderzoek.....	11
Inventarisatie kennislandschap	13
Interviews	13
Beantwoording onderzoeksvragen.....	13
Conclusie en discussie	20
Aanbevelingen.....	22
Bronnen	23
Bijlage 1.....	25
Bijlage 2.....	27

Inleiding

Een beter leven voor dieren begint bij de dierhouder. Als houders van dieren zich onvoldoende bewust zijn van de behoeften van de dieren die zij (voornemens zijn te) houden, komt het dierenwelzijn in het gedrang.

Een goede omgang met huisdieren lijkt voor velen vanzelfsprekend, maar de realiteit is vaak anders. Eenzaamheid, te kleine huisvesting, verkeerde voeding, te weinig aandacht of lichaamsbeweging kunnen leiden tot welzijnsaantasting, afwijkend gedrag, ziekte en vroegtijdige sterfte. Door een verkeerde inschatting van wat er bij het houden van een dier komt kijken belanden daarnaast veel ongewenste huisdieren met gedragsproblemen in het asiel of op straat (New et al., 2000; O'Connor et al., 2016). Met name honden die door een ontoereikende socialisatie en opvoeding een agressieprobleem hebben ontwikkeld kunnen een gevaar vormen voor de veiligheid van mens en dier in de maatschappij (RDA, 2017; Serpell et al., 2016). Meer dan de helft (53%) van alle huishoudens in Nederland heeft één of meer gezelschapsdieren (Dibevo en NVG, 2017). Verantwoord omgaan met gezelschapsdieren is dan ook een zaak van algemeen belang en niet van een specifieke doelgroep.

Of het nu gaat om bedrijfs- of hobbymatig gehouden dieren: de houder is verantwoordelijk voor het welzijn en de gezondheid van zijn/haar dier. De regels hierover staan in de 'Wet Dieren'. Op 1 juli 2014 zijn de laatste onderdelen van deze wet in werking getreden, waaronder het 'Besluit houders van dieren' waarin onder andere de algemene huisvestings- en verzorgingsnormen voor dieren waar houders zich aan dienen te houden worden beschreven (Wet Dieren, 2017).

Met name de volgende passage is relevant:

§ 2 Algemene huisvestings- en verzorgingsnormen

Artikel 1.5 Reikwijdte

Deze paragraaf is van toepassing op zoogdieren, reptielen, amfibieën, vogels en vissen.

Artikel 1.6 Houden van dieren

1. De bewegingsvrijheid van een dier wordt niet op zodanige wijze beperkt dat het dier daardoor onnodig lijden of letsel wordt toegebracht.
2. Een dier wordt voldoende ruimte gelaten voor zijn fysiologische en ethologische behoeften.
3. Een dier wordt, indien het niet in een gebouw wordt gehouden, bescherming geboden tegen slechte weersomstandigheden, gezondheidsrisico's en zo nodig roofdieren.
4. De houder van een dier dat in een gebouw of kooi wordt gehouden, draagt er zorg voor dat het dier daaruit niet kan ontsnappen.

Artikel 1.7 Verzorgen van dieren

Degene die een dier houdt, draagt er zorg voor dat een dier:

- a. wordt verzorgd door een persoon die beschikt over de voor die verzorging nodige kennis en vaardigheden;
- b. slechts onder de hoede wordt gesteld van een persoon die kennelijk tot de verzorging in staat is;
- c. dat ziek of gewond lijkt onmiddellijk op passende wijze wordt verzorgd;
- d. een toereikende behuizing heeft onder voldoende hygiënische omstandigheden;
- e. een voor dat dier toereikende hoeveelheid gezond en voor de soort en de leeftijd geschikt voer krijgt toegediend op een wijze die past bij het ontwikkelingsstadium van het dier;
- f. toegang heeft tot een toereikende hoeveelheid water van passende kwaliteit of op een andere wijze aan zijn behoefte aan water kan voldoen;
- g. voldoende verse lucht of zuurstof krijgt.

Artikel 1.8 Behuizing

1. Een ruimte waarin een dier wordt gehouden, wordt voldoende verlicht en verduisterd om aan de ethologische en fysiologische behoeften van het dier te voldoen.
2. Behuizingen, waaronder begrepen de vloer, waarin een dier verblijft en inrichtingen voor de beschutting voor een dier zijn op zodanige wijze ontworpen, gebouwd en onderhouden dat bij de dieren geen letsel of pijn wordt veroorzaakt en bevatten geen scherpe randen of uitsteeksels waaraan het dier zich kan verwonden.
3. In de ruimte waarin een dier wordt gehouden, worden geen materialen en, in voorkomend geval, bodemdekking gebruikt die ongeschikt of schadelijk zijn voor het dier.
4. De materialen, bedoeld in het derde lid, kunnen eenvoudig worden gereinigd en ontsmet.

Omdat de huisvestings- en verzorgingsnormen voor ieder dier verschillend zijn, wordt er in de wetsteksten in het midden gelaten waar zij concreet uit bestaan. Er wordt nadruk gelegd op het belang dat de houder beschikt over de juiste kennis en vaardigheden om zo optimaal mogelijk in de ethologische en fysiologische behoeften van zijn/haar dier te kunnen voorzien, om zo het dierenwelzijn te vergroten.

Volgens de definitie gehanteerd door de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) verkeert een dier in een optimale staat van welzijn indien het in staat is om adequaat te reageren op: honger, dorst en onjuiste voeding; thermaal en fysiek ongemak; verwondingen en ziekten; angst en chronische stress, en het de vrijheid heeft om normale, soort specifieke gedragspatronen te vertonen, die het dier in staat stellen om zich aan te passen aan de uitdagingen die de heersende omgevingsomstandigheden bieden, zodat het dier een staat bereikt die het als positief ervaart (RDA, 2013).

Voor het bedrijfsmatig verkopen, afleveren, opvangen en fokken van huisdieren gelden aanvullende regels voor onder andere huisvesting, verzorging, dierenwelzijn en vakbekwaamheid van de houder. Bedrijfsmatige houders van huisdieren dienen hun locatie te registreren en een bewijs van vakbekwaamheid te hebben (Wet- en regelgeving, 2017), maar voor particuliere huisdierhouders is hier geen sprake van. In een informatiefilmpje op de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) inzake het houden van honden wordt met de volgende zin afgesloten: "Zorg dat u goed bent geïnformeerd, en voorkom daarmee dierenleed" (RVO, 2017).

Met name voor beginnende huisdiereigenaar kan dit een uitdaging zijn. Echter, zelfs onder meer ervaren, verder gevorderde huisdiereigenaren blijken niet altijd alle verzorgings- en houderijomstandigheden optimaal te zijn, iets wat serieuze gevolgen kan hebben voor de gezondheid, levensverwachting en –kwaliteit van deze dieren (Leenstra et al., 2010). Hoewel het vermijden van welzijns- en gezondheidsproblemen bij gezelschapsdieren een doelstelling is van het Nederlandse overheidsbeleid, is het uitgangspunt voor de overheid dat de private verantwoordelijkheid centraal staat; de houder heeft de primaire plicht goed te zorgen voor het gehouden dier.

In ieder land is de invulling van kennisverplichting/-verstrekking anders geregeld. In Zwitserland werd het bijvoorbeeld in 2008 verplicht gesteld om een cursus te volgen over het op verantwoorde wijze houden en verzorgen van honden vóórdat deze diersoort in huis gehaald mag worden. Deze verplichting werd aanvankelijk door de burgers goed ontvangen, maar is sinds januari 2017 weer ongedaan gemaakt omdat bleek dat het aantal bijtincidenten hierdoor niet verminderd was (Zwitserse hondhouder-cursus, 2008 en 2017). In België zijn er vanuit de overheid onlangs 'dier-affiches' uitgegeven, waarin informatie gegeven wordt over de juiste manier van het houden van verschillende huisdieren (Huisdierinfo, 2017).

In ons eigen land is in 2004 in opdracht van het destijdse Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Werkconferentie 'Welzijn Gezelschapsdieren' georganiseerd. Dit heeft onder andere geresulteerd in de oprichting van het Landelijk InformatieCentrum Gezelschapsdieren (LICG) in oktober 2007, nu bijna 10 jaar geleden. Dit initiatief vanuit de overheid en sectorpartijen (de Dierenbescherming, faculteit Diergeneeskunde van de UU, Groenhorst Barneveld, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Diergeneeskunde, de Landelijke organisatie Dierenbenodigdheden en –voerders en Wageningen University & Research) is een centraal kennispunt waar deskundige en objectieve informatie over het verantwoord omgaan met gezelschapsdieren wordt aangeboden (LICG, 2017).

In Nederland zijn er naast het LICG verschillende partijen met verschillende achtergronden actief om bij huisdiereigenaren via kennisoverdracht bewustwording te stimuleren. Informatie over de welzijnsverantwoorde huisvestings- en verzorgingsnormen van huisdieren worden hier middels verschillende kanalen (sociale media, websites, informatieboekjes etc.) verstrekt. Maar welke kennis wordt er aangeboden en wat is de kwaliteit hiervan? Hoe makkelijk is de informatie door diereigenaren te vinden en in welke mate worden deze bronnen door hen aangesproken? Welke behoefte hebben diereigenaren aan informatie over welzijnsverantwoord houderschap in het algemeen? Middels dit inventariserend onderzoek wordt geprobeerd deze vragen te beantwoorden.

Doel en afbakening van het onderzoek

Het doel van dit stageonderzoek is een verkennende inventarisatie van de beschikbaarheid, behoefte en effectiviteit van informatie over het welzijnsverantwoord houden van gezelschapsdieren. Daarnaast zal worden onderzocht in welke mate huisdiereigenaren hiervan op de hoogte zijn, op welke manieren deze kennis kan worden overgebracht en wat de rol van de overheid, dierenarts en/of huisdierenbranche hierin is.

De onderzoeksvragen zijn gericht op de effectiviteit (zowel de manier waarop het aangeboden wordt als de inhoudelijke kwaliteit) van informatievoorziening rondom de huisvesting en verzorging van gezelschapsdieren en de mogelijkheid om daarmee welzijns-, gezondheids- en gedragsproblemen te verminderen. In verband met de beperkte omvang van dit stageproject van drie maanden zal met name aandacht worden besteed aan (eigenaren van) de meest gehouden zoogdieren, zijnde de hond, de kat en het konijn. De overige huisdieren zoals knaagdieren, vogels, vissen en andere exotische huisdieren zijn, ondanks de verdenking dat een beperkt welzijn door kennisgebrek ook bij deze diersoorten voorkomt, voor dit project buiten beschouwing gelaten.

Aandacht zal met name geschonken worden aan de beginnende huisdierbezitter, diegene die voor het eerst een bepaalde diersoort in huis genomen heeft of van plan is te nemen. Echter is het ook interessant om een blik te werpen op de verschillende andere 'categorieën' dierbezitters, omdat kennisverstrekking bij deze groeperingen mogelijk een andere benadering behoeft.

Onderzoeksvragen

Hoofdvragen

1. Hoe ziet het huidige kennislandschap inzake de ontsluiting en overdracht van dier- en welzijnskennis eruit?
2. Is er een behoefte/noodzaak om dit kennislandschap effectiever in te richten?
3. In hoeverre biedt kennisvoorziening een mogelijkheid om verspreiding van dieren met welzijns-, gezondheids-, en gedragsproblemen te beperken?
4. Hoe kunnen eigenaren gestimuleerd worden om kennis over verantwoorde dierhouderij te vergaren en toe te passen?

Deelvragen

- 1.1. Wie zijn de kennis verstrekkende partijen?
- 1.2. Wat zijn de belangen van deze partijen?
- 1.3. Waarin onderscheiden de verschillende partijen zich van elkaar?
- 1.4. Hoe stellen de partijen hun agenda?
- 1.5. Wat is het effect van de door hen gevoerde campagnes?

- 2.1. Welke behoefte hebben (beginnende) huisdiereigenaren aan informatie over het op welzijnsverantwoorde wijze houden van huisdieren?
- 2.2. In welke mate zijn zij zich bewust van het kennislandschap en maken zij hier gebruik van?
- 2.3. Wat is de inhoudelijke kwaliteit van de verstrekte informatie?

- 3.1. Is er een verband tussen het kennisniveau onder eigenaren en welzijnsproblematiek bij gezelschapsdieren?
- 3.2. Aan wie is het om informatie te verstrekken?

- 4.1. Welke innovatieve methoden zijn er om effectief aan kennisoverdracht te doen?

Methode

Er is veel over gezelschapsdieren gepubliceerd, vooral in populaire en in mindere mate in wetenschappelijke bronnen. Voor de welzijnsverantwoorde huisdierhouderij is informatie uit dit grote scala aan bronnen vaak samengevat in publieke websites. Er zijn enkele wetenschappelijke studies naar de behoefte en effectiviteit van dergelijke info, maar niet voor de situatie in Nederland. Om inschattingen te kunnen maken van deze situatie zal naast literatuurstudie daarom gebruik worden gemaakt van interviews met de verschillende betrokkenen in het kennislandschap.

Literatuuronderzoek

Voor het literatuuronderzoek is gebruik gemaakt van de wetenschappelijke literatuurdatabases Pubmed en Scopus. Daarbij is vooral gezocht naar wetenschappelijke publicaties over:

- Het verband tussen het kennisniveau van huisdiereigenaren en de incidentie van welzijnsproblematiek onder de gehouden dieren.
- Het kennisniveau van huisdiereigenaren, het stimuleren van eigenaren tot verantwoordelijke dierhouderij en de effectiviteit van deze methoden.
- Methoden tot het effectief informeren en motiveren van grote groepen mensen.

Inventarisatie kennislandschap

In Nederland zijn er verschillende partijen met verschillende achtergronden actief om bij huisdiereigenaren via kennisoverdracht bewustwording te stimuleren. Informatie over de welzijnsverantwoorde huisvestings- en verzorgingsnormen van huisdieren worden hier middels verschillende kanalen verstrekt. Het meest toegankelijke en belangrijkste informatiekanal is tegenwoordig het internet, vandaar dat er voor dit onderzoek is gekozen om via dit medium het kennisaanbod in kaart te brengen.

Middels deskstudie is op internet specifiek gezocht naar de verschillende partijen die een rol innemen in de kennisverspreiding en advisering met betrekking tot het welzijnsverantwoord houden van gezelschapsdieren in Nederland. Voor de studie is gebruik gemaakt van de zoekwebsites Google en Bing, waarbij verschillende combinaties van de volgende zoektermen zijn gebruikt: Informatie, welzijn, verzorging, huisvesting, houden van honden, -katten, -konijnen, -huisdieren.

De partijen met relevant kennisaanbod die met behulp van deze zoektermen het meest gevonden werden zijn geïnterviewd. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen, is er voor gekozen om de kennisverstrekkende partijen in te delen op categorieën op basis van hun primaire doelstelling: NGO's, Professionals in de huisdierenbranche, huisdierdeskundigen, verenigingen en privé-initiatieven (zie **Bijlage 1**). Uit iedere categorie is ten minste één partij ondervraagd. De categorie-indeling die voor dit project is gekozen is niet wederzijds uitsluitend. Er zijn veel partijen die niet in maar één categorie vatten. Voorbeeld: een dierenarts kan zowel als een dierendeskundige als een professional in de huisdierenbranche worden gezien.

Interviews

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen is in dit stagerapport gebruik gemaakt van interviews. Daartoe werden meestal vooraf geselecteerde partijen uit iedere categorie benaderd met het verzoek om een interview met de meest deskundige in deze kwestie, of de betrokkenen werden rechtstreeks benaderd (zie **Bijlage 2**).

Bij de *kennisverstrekkende* partijen is geprobeerd om met name de grootste spelers in het kennislandschap te benaderen, daar zij het grootste bereik lijken te hebben en hierdoor in potentie het beste inzicht hebben in de huidige situatie van het kennislandschap. Alle acht van de benaderde NGO's hebben ingestemd met een interview. De ondervraagden uit de categorie *deskundigen* zijn vanwege hun relevante kennis op het gebied van welzijn(s)(problematiek), contact met huisdiereigenaren en inzicht in de welzijnstoestand van de gehouden dieren benaderd. Uit deze groep werden één dierenwelzijnsexpert, één gedragstherapeut voor honden en zes dierenartsen geïnterviewd. Onder de *verenigingen* zijn de drie van de grootste groeperingen in de hobbymatige honden-, katten- en konijnenhouderij benaderd. Bij benadering van de hoofdkantoren van twee grote dierspecialzaken werd het verzoek tot interview afgekeurd, wel werd er toestemming gegeven tot het benaderen van winkeliers in de bijbehorende filialen. Uit de groep *professionals in de huisdierenbranche* werden twee woordvoerders van de beroepsvertegenwoordiging, een zelfstandige winkelier, een winkelier in een franchise en een winkelier in een keten geïnterviewd. De geïnterviewde *huisdiereigenaren* (10 beginnend en 10 gevorderd) zijn benaderd en ondervraagd in dierenkliniek 'Dier en Dokter' te Mierlo.

Alle geïnterviewden kregen waar nodig uitleg over de werkzaamheden van de RDA, een introductie en achtergrondinformatie over dit stageproject. Vanwege het inventariserend karakter van deze studie waren de interviews niet alleen gericht op het beantwoorden van de onderzoeksvragen, maar ook op de achterliggende ervaringen/expertise/verhalen die de ondervraagden bij dit onderwerp hadden. Dit vanwege het zoeken naar eventuele aanvullende relevante informatie. Met elk van de geïnterviewden is op deze manier (met als leidraad de opgestelde onderzoeksvragen) een vergelijkbaar vraaggesprek gevoerd. Alle gesprekken zijn individueel afgenomen (telefonisch of op locatie) en gedocumenteerd.

Resultaten

Literatuuronderzoek

Een aantal van de onderzoeksvragen zijn (deels) onderwerp geweest van wetenschappelijke studies. Geen van deze studies bleek specifiek onderzoek te doen naar de situatie in Nederland. Mogelijk kunnen deze artikelen toch inzicht geven in hoe eigenaren met kennis omgaan en welk effect dit heeft op de omgang met hun huisdieren.

De volgende onderwerpen zijn middels literatuuronderzoek geprobeerd inzichtelijker te maken:

- Het verband tussen het kennisniveau van huisdiereigenaren en de incidentie van welzijnsproblematiek onder de gehouden dieren.

Het verband tussen een laag kennisniveau en welzijnsproblematiek wordt veelal als een vanzelfsprekendheid gezien. In de volgende artikelen wordt gesteld dat er wel degelijk een verband is, echter er zijn aanwijzingen dat dit verband niet altijd opgaat:

Er wordt in de literatuur veelal een indeling gemaakt in verschillende groepen eigenaren: In de eerste plaats zijn er de eigenaren die (zowel bewust als onbewust) aan welzijnsverantwoorde huisdierhouderij doen en geen probleem vormen. Daarnaast beschrijft men eigenaren die geen weet hebben van de welzijnsverantwoorde manieren van huisdierhouderij (onwetend, niet kennen); zij die het inmiddels wel weten maar hier de mogelijkheid (nog) niet toe hebben (onvermogen, niet kunnen) en tenslotte zij die het wel weten maar ondanks de mogelijkheid niet bereid zijn te veranderen (onwil, niet willen) (Werkgroep Dierenwelzijn, 2005). Uit dit laatste zou men kunnen concluderen dat voldoende kennis niet altijd een garantie is voor welzijnsverbetering (Leenstra et al., 2010; Werkgroep Dierenwelzijn, 2005). Deze indeling in groepen is bovendien relevant voor de te gebruiken communicatiestrategie, welke wordt besproken in de laatste sectie.

- Het huidige kennisniveau van huisdiereigenaren, het stimuleren van eigenaren tot verantwoordelijke dierhouderij en de effectiviteit van deze methoden.

Over het huidige kennisniveau van diereigenaren met betrekking tot het welzijnsverantwoord houden van huisdieren in Nederland was geen wetenschappelijke literatuur te vinden. Wel zijn er enkele studies die het kennisniveau van katten- en konijneneigenaren in de UK en US getoetst hebben. Daaruit bleek bijvoorbeeld dat door onvoldoende kennis over kattenvoortplanting veel (80% van de nesten) ongeplande kittens werden geboren (Welsh et al., 2014). Onvoldoende kennis over konijnen resulteerde vaak in het solitair (41% van de dieren) en te klein huisvesten (60% van de dieren) van het dier (Edgar et al., 2011). Hieruit kon worden geconcludeerd dat het gemiddelde kennisniveau van huisdiereigenaren niet altijd toereikend is, waardoor er welzijnsproblemen kunnen ontstaan (Ramón et al., 2010; Edgar et al., 2011; Welsh et al., 2014; Welch et al., 2016).

- Methoden tot het effectief informeren en motiveren van grote groepen mensen.

Er zijn veel artikelen gepubliceerd over de algemene voorlichtingskunde, massacommunicatie en het motiveren van grote groepen (Renes et al., 2011; Pompe et al., 2013; van de Putte et al., 2015), echter geen enkele met als onderwerp de welzijnsverantwoorde huisdierhouderij.

Onder de verschillende methoden om informatie bij grote groepen mensen te krijgen lijken de volgende methoden het meest bruikbaar voor het informeren van huisdierbezitters:

Er wordt in de communicatiewetenschap veelal onderscheid gemaakt in de benaderstrategie van verschillende doelgroepen. Groeperingen die erg betrokken zijn met en open staan voor bepaalde onderwerpen nemen boodschappen makkelijker tot zich dan groeperingen die vastgeroest zijn in een bepaalde gewoonte en daardoor minder ontvankelijk voor zijn voor verandering. Beginnende huisdiereigenaren vallen veelal in de eerst genoemde categorie, gevorderde huisdiereigenaren in de tweede (Renes et al., 2011). Uitgangspunt hierbij is de aanname dat beginnende eigenaren doorgaans nog op ontdekking zijn en daardoor nog plooibaar in hun keuzes. Bij 'gevorderden' is de plooibaarheid verminderd omdat het gedrag inmiddels meer in de gewoonte ingebed is (Pompe et al., 2013).

De methode via welke deze informatie wordt aangeboden blijkt daarom in theorie in verschillende mate effectief bij de twee typen huisdiereigenaren. De beginnende huisdiereigenaren lijken vooral gevoelig voor de volgende communicatiestrategieën: bewustwording creëren middels kennisoverdracht, een concreet handelingsperspectief bieden, interpersoonlijke communicatie stimuleren of de sociale norm communiceren (Renes et al., 2011; van de Putte et al., 2015).

De gevorderde eigenaren lijken meer gevoelig voor: het inspelen op emoties, gebruik maken van de principes van *likeability* (*celebrity endorsement*) en het inzetten van *nudging* of communicatie ter plaatse (Renes et al., 2011; van de Putte et al., 2015). Volgens het principe van *likeability* geven mensen er de voorkeur aan 'ja' te zeggen tegen individuen die ze kennen en sympathiek vinden. Wanneer er dus een bekende, gerespecteerde persoon aan een boodschap wordt gekoppeld wordt deze sneller aangenomen. *Nudging* is gebaseerd op het idee dat de omgeving waarin een persoon zich bevindt, deze persoon motiveren tot het doen of laten van bepaalde zaken. Kleine (simpele) aanpassingen in de omgeving kunnen er toe leiden dat mensen (onbewust) een duwtje in de goede richting krijgen.

Er zijn situaties waarin mensen slecht reageren op deze pogingen tot sociale beïnvloeding. De 'reactance' theorie gaat uit van het feit dat mensen hun persoonlijke vrijheid willen bewaren en daarom soms actief mentale weerstand bieden tegen expliciete overtuigingspogingen (Renes et al., 2011; Pompe et al., 2013). Als er sprake is van *reactance* zullen mensen tegenargumenten bedenken, negatieve emoties uiten, afbreuk doen aan de afzender, de boodschap negeren of hun huidige (ongewenste) houding en gedrag juist versterken. Dan is er sprake van een averechts effect van voorlichting. (Renes et al., 2011).

Met betrekking tot stimulatie van diereigenaren tot welzijnsverantwoorde dierhouderij en de effectiviteit van gevonden methoden werden wederom geen artikelen gevonden over de situatie in Nederland. In een artikel van Rohlf et al. werd echter aangetoond dat hondenbezitters in Australië de mate van verantwoord huisdierbezit onder andere lieten beïnvloeden door de mening van hun naasten; wanneer familie en/of vrienden bepaalde gedragingen goed- of afkeurden werd hier vaker naar gehandeld. De directe sociale omgeving van huisdiereigenaren lijkt dus op een effectieve manier huisdiereigenaren te kunnen beïnvloeden om welzijnsverantwoorde dierhouderij te beoefenen. Wanneer de directe sociale omgeving van eigenaren afkeurend is tegenover welzijnsproblemen, is de eigenaar meer gemotiveerd om deze te voorkomen (Pompe et al., 2013; Rohlf et al., 2010).

Inventarisatie kennislandschap

De resultaten van de deskstudie naar internetbronnen is samengevat in een tabel, te vinden in **Bijlage 1**. De tabel geeft een overzicht van de belangrijkste spelers op het gebied van kennisverspreiding met betrekking tot het welzijnsverantwoord houden van huisdieren.

Interviews

In **Bijlage 2** is een overzicht van de geïnterviewde personen en organisaties te vinden. De interviews zijn samengevat en op basis van de besproken thema's samengevoegd om een beter overzicht te krijgen. Met de hieruit vergaarde kennis kon op deze manier antwoord worden gegeven op de onderzoeksvragen.

Beantwoording onderzoeksvragen

1. Hoe ziet het huidige kennislandschap inzake de ontsluiting en overdracht van dier- en welzijnskennis eruit?

Middels een desk studie en interviews met verschillende groeperingen ontstond het hierna beschreven beeld van het Nederlandse kennislandschap inzake het verstrekken van kennis over het welzijnsverantwoord houden van huisdieren. Door beantwoording van de bijbehorende deelvragen kan de huidige situatie meer gedetailleerd in beeld gebracht worden.

1.1 Wie zijn de kennisverstreckende partijen?

Het antwoord op deze vraag is reeds grotendeels bij het onderdeel 'Inventarisatie kennislandschap' besproken. De kennisverstreckende partijen zijn in verschillende groepen op te delen: NGO's, verenigingen, particuliere initiatieven, deskundigen en professionals in de huisdierenbranche (zie **Bijlage 1**). De partijen met het grootste bereik (meeste unieke websitebezoekers per jaar) lijken het Landelijk InformatieCentrum Gezelschapsdieren (LICG), de Raad van Beheer, het Kennisnetwerk Levende Have en het Platform Verantwoord Huisdierbezit (PVH) te zijn.

1.2 Wat zijn de belangen van deze partijen?

De beweegredenen van de verschillende kennisverstreckende partijen hebben elk een andere grondslag. Zij hebben gemeen dat zij het verbeteren van (huis)dierenwelzijn als streven (in de meeste gevallen als hoofddoel, in enkele gevallen als nevendoeel) hebben. Activiteiten van de partijen worden op verschillende wijze gefinancierd en ondersteund. Financiering gebeurt middels overheidssubsidies, donaties/schenkingen/sponsoring, ledencontributie, de verkoop van producten of een combinatie hiervan. Omdat de inkomstzekerheid hierdoor vaak niet te garanderen is, is de toekomstbestendigheid van een aantal van de partijen een uitdaging. Ondersteuning van activiteiten wordt bij een gedeelte van de partijen gerealiseerd met betaalde krachten, de meeste partijen houden zich echter staande middels vrijwilligerswerk.

1.3 Waarin onderscheiden de partijen zich van elkaar?

Iedere partij heeft een eigen filosofie over de boodschap, hoe deze te verspreiden en de te bereiken doelgroep. De partijen vervullen op deze manier ieder een unieke niche in het kennislandschap. Ze hebben allemaal bewustwording voor het welzijnsverantwoord houden van huisdieren als doel, maar proberen dit op een andere manier te bereiken. De ene groepering richt zich op een specifieke diersoort, de ander op alle gezelschapsdieren. De ene groep informeert met name over de basale verzorgings- en huisvestingseisen (bijvoorbeeld het PVH), een andere meer op hoe een eigenaar met

zijn huisdier in de samenleving functioneert (bijvoorbeeld de Hondenbescherming), weer een andere over huisdiergezondheid (bijvoorbeeld dierenartsen). Waar de ene groepering zich puur richt op de aangesloten leden (bijvoorbeeld KleindierLiefhebbers Nederland), richten andere groeperingen zich op een zo breed mogelijk publiek (bijvoorbeeld de Dierenbescherming).

De verschillende partijen richten zich vrijwel allemaal en enkelen uitsluitend tot (toekomstige) huisdiereigenaren. Enkele partijen maken hieronder nog onderscheid in eigenaar-categorieën. Zij zijn van mening dat niet iedere eigenaar op dezelfde manier te bereiken of motiveren is. Beginnende eigenaren zijn volgens hen meer plooibaar en open voor suggesties. De meer gevorderde eigenaren worden gezien als stug en minder vatbaar voor advies. Een aantal partijen richt zich daarnaast op de sociale omgeving rondom huisdierbezitters, de gehele maatschappij (Dierenwelzijnsweb) of op andere specifieke doelgroepen zoals jonge kinderen, door één van de ondervraagden (Felikat) ook wel 'de huisdierbezitters van de toekomst' genoemd.

De verschillende kanalen volgens welke men de doelgroepen probeert te bereiken zijn onder andere: websites, sociale media, artikelen, voorlichtingsfilmpjes, internet advertenties, print (boekjes, posters, folders, etc.), lezingen, trainingen, demonstraties, onderwijsprogramma's op scholen, stands op evenementen. Ook wordt er steeds meer ingezet op interactieve informatieverstrekking, waarbij bezoekers direct vragen kunnen stellen via websites/chats/contactformulieren, sociale media of zelfs door te bellen naar een speciale huisdieren-informatielijn. (Dierenspecialzaak Discus)

Af en toe wordt er door de partijen samengewerkt, waarbij de krachten en middelen worden gebundeld. Omdat de verschillende partijen er soms een erg andere filosofie op nahouden en niet iedereen bereid is tot compromis kan dit echter een uitdaging zijn.

1.4 Hoe stellen de kennis verstrekkende partijen hun agenda?

De kennisverstrekkende partijen geven veelal aan dat zij op basis van hun relevante connecties of specifieke eigen expertise de aangeboden content bepalen. Daarnaast reageren zij op de vraag vanuit het 'publiek' en spelen zij in op maatschappelijke kwesties of houden zij zich met de actualiteiten en berichten in het nieuws bezig. Ook doen enkele groeperingen aan terugkomende seizoensgebonden campagnes, bijvoorbeeld in de zomerperiode over honden in de auto en rond de jaarwisseling over vuurwerkangst. Tenslotte wordt de content veelal bepaald op basis van gekozen doelgroep, bijvoorbeeld geen diepgaande info over fokken als de doelgroep de beginnende eigenaar is.

1.5 Wat is het effect van de door partijen gevoerde campagnes?

Het is tot op heden niet geheel inzichtelijk geworden hoe het gesteld is met het effect van de informatievoorziening vanuit de organisaties die deze aanbieden. Onderzoek doen naar het effect van kennisverstrekking is ingewikkeld en bovendien erg kostbaar. De ondervraagde partijen gaven aan dit geld liever te besteden aan verdere kennisverspreidingsactiviteiten. Zij hebben hierdoor vaak geen goed inzicht in het bereik en effect van de uitgezonden boodschappen, de eventuele veranderingen die hierdoor ontstaan of welke doelgroep hier eventueel door aangesproken of positief beïnvloed is. Wel geven de partijen aan dat zij het gevoel hebben dat er over de jaren een verandering c.q. verbetering gezien wordt in de mentaliteit van huisdiereigenaren. Toch is het volgens hen nog steeds noodzakelijk om kennis te blijven verspreiden.

2. Is er een behoefte/noodzaak om dit kennislandschap effectiever in te richten?

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden is wederom middels interviews met de verschillende betrokkenen geprobeerd om via de onderstaande deelvragen een helder beeld van de situatie te krijgen.

2.1 Welke behoefte hebben (beginnende) huisdiereigenaren aan informatie over het op welzijnsverantwoorde wijze houden van huisdieren?

Vrijwel elk van de ondervraagde beginnende huisdiereigenaren (voor de eerste keer deze diersoort als huisdier genomen) gaf aan het belangrijk te vinden om zich voorafgaande aan de aankoop intensief te informeren over de eigenschappen en behoeftes van het dier en hoe daar het beste aan te voldoen, en heeft dit dan ook gedaan. Eén van de ondervraagden deed dit niet, omdat het dier aan haar cadeau gedaan was. Zij heeft dit meteen hierna gedaan.

De beginnende eigenaren lieten zich het liefst adviseren door familie, vrienden en via het internet. Voor het zoeken van informatie via internet werd vaak in eerste instantie gezocht via zoeksites zoals Google, om vervolgens gebruik te maken van informatieve websites, fora en sociale media. Daarnaast lieten zij weten zich graag te laten informeren door fokkers, dierenartsen of in een dierenspecialzaak, maar dit werd in praktijk in mindere mate gedaan. Geen van de ondervraagde eigenaren heeft een informatief boek gekocht. Onder de gevorderde eigenaren (eigenaren die al eens eerder een soortgelijke diersoort als huisdier hadden gehad) werd er vrijwel niet meer aan informeren gedaan, enkel nadat er zich een probleem voordeed. Voorbeelden van problemen waren vernielen van meubilair, plassen in huis en overmatig blaffen.

De ondervraagde kennisverstrekkers en dierdeskundigen gaven aan dat zij over de volgende onderwerpen op volgorde van hoge naar lage frequentie de meeste vragen kregen en/of de volgende webpagina's het vaakst bekeken werden: Vragen over afwijkend-/probleemgedrag, geboortebeperving, (zwerf)katten met een nestje, aanschaf van honden, informatie over (foute) fokkers, het op veilige manier aan elkaar introduceren van konijnen en vragen over voeding. Zij zijn er eveneens van overtuigd dat de informatiebehoefte verschilt met het ervaringsniveau van de eigenaren.

2.2 In welke mate zijn beginnende eigenaren zich bewust van het kennislandschap en maken zij hier gebruik van?

Het bereik van de verschillende kennisverstrekkende partijen lijkt (zoals te zien is in **Bijlage 1**) erg groot. De meest bezochte website is die van het LICG, met een uniek bezoekersaantal van 2,1 miljoen per jaar. Hierna volgen het Kennisnetwerk Levende Have, het Platform Verantwoord Huisdierbezit en de Raad van Beheer met tussen de 1,2 miljoen en 900.000 unieke bezoekers per jaar. De Dierenbescherming, grootste dierenrechtenorganisatie van Nederland wordt eveneens gezien als een partij met groot bereik, echter de precieze cijfers konden niet worden verstrekt.

Het LICG, de in Nederland drukst bezochte informatieve website op het gebied van huisdierhouderij, was onder de 20 ondervraagde huisdiereigenaren echter niet of slechts in beperkte mate bekend. Gezien het grote bereik van de website was dit een verrassend resultaat. Ook uit andere aanwijzingen ontstond de indruk dat, ondanks het grote bereik, de naamsbekendheid van het LICG niet optimaal is. Bij diegenen die er wel bekend mee waren, werd het LICG gezien als een goede en betrouwbare bron, wat ook geldt voor de overige drukst bezochte websites.

2.3 Wat is de inhoudelijke kwaliteit van de verstrekte informatie?

De geïnterviewde kennisverstrekkers en dierenexperts zijn van mening dat er geen gebrek is aan goede informatie over het welzijnsverantwoord houden van huisdieren. Zij geven eveneens aan dat er naast goede ook veel slechte of controversiële informatie op internet te vinden is. De methoden die de kennisverstrekkers zelf gebruiken om de kwaliteit van aangeboden informatie te waarborgen is, voor zover mogelijk, zo onafhankelijk en wetenschappelijk mogelijk gebaseerd. Dit wordt met name gedaan middels het voorleggen van te publiceren teksten aan dierenexperts en het raadplegen van wetenschappelijke literatuur.

Er wordt door enkele ondervraagden erkend dat het erg moeilijk kan zijn om over alle onderwerpen wetenschappelijk onderbouwde, onafhankelijk informatie aan te bieden. Een gedeelte van de inzichten is daarom afkomstig van (ervarings)deskundigen of reeds in de inleiding benoemde populaire bronnen en kan daardoor onderhevig zijn aan discussie en/of verandering. Dit is een fenomeen wat echter ook voorkomt in de 'harde' wetenschap: inzichten kunnen in de loop van de tijd veranderen en niet alle deskundigen zijn het met elkaar eens. De kennisverstrekkers en dierenexperts verwachten daarom dat de gemiddelde huisdiereigenaar niet goed weet hoe hij alle informatie die op het internet te vinden is op waarde moet schatten.

Volgens veel van de ondervraagde eigenaren is de betrouwbaarheid van informatie inderdaad moeilijk te beoordelen, met name omdat zij zien dat op verschillende plekken en zeker op fora veel tegenstrijdige meningen verkondigd worden. Ook onder de ondervraagde kennisverstrekkers en dierenexperts wordt het 'gevaar' van deze bronnen benadrukt. Enkele eigenaren gaven aan dat ze vanwege deze onzekerheid graag verschillende internetbronnen raadplegen om antwoorden op hun vragen te vergelijken. Wanneer ze op meerdere plekken dezelfde informatie vinden, gaan zij er vanuit dat deze waar is. De websites van grote, bekende organisaties zoals de Dierenbescherming worden het meest betrouwbaar geacht.

3. In hoeverre biedt kennisvoorziening een mogelijkheid om verspreiding van dieren met welzijns-, gezondheids- en gedragsproblemen te beperken?

Uit de literatuurstudie en interviews met kennisverstrekkers en dierenexperts bleek dat er geen eenduidig antwoord op deze vraag kon worden gegeven. Er moet rekening gehouden worden met de verschillende houdingen van verschillende typen eigenaren in deze kwestie. In de beantwoording van onderstaande deelvragen zal hier verder over worden uitgeweid.

3.1 Is er een verband tussen kennisniveau onder eigenaren en welzijnsproblematiek bij gezelschapsdieren?

Ondanks een gebrek aan wetenschappelijke onderbouwing van dit fenomeen (zoals eerder besproken bij het literatuuronderzoek naar het verband tussen kennisniveau en incidentie van welzijnsproblematiek) vermoed elk van de ondervraagde kennisverstrekkers en dierenexperts een sterk verband tussen het kennisniveau en de incidentie van welzijnsproblematiek bij de gehouden huisdieren. Met name diegenen die hun dieren in een opwelling hebben aangekocht worden geacht hier een groot risico op te lopen. Zij hebben immers niet de tijd gehad om zich voorafgaande aan de aanschaf van het betreffende huisdier goed te informeren over de behoeften van het dier en deze hebben daardoor meer kans op een verminderd welzijn.

Om deze reden hebben enkele ondervraagden een sterke mening over het 'gemak' waarmee met name de kleinere huisdieren onder andere via internet en in dierspecialzaken kunnen worden aangekocht. Zij vinden dat impulsieve aankoop hiermee in de hand gewerkt wordt, iets wat in verband met dierenwelzijn niet wenselijk is en daarom moet worden gestopt. De geïnterviewde

professionals in de huisdierenbranche kunnen zich hier niet in vinden. Professionele verkopers van huisdieren zijn zoals beschreven in het besluit 'Houders van dieren' namelijk verplicht om een bewijs van vakbekwaamheid te hebben en bij de verkoop van een dier de plicht om mondelinge en schriftelijke informatie over het dier mee te geven, hetgeen het kennisniveau van nieuwe huisdiereigenaren volgens hen direct verhoogt. Zij stellen daarnaast dat de laagdrempeligheid van dierenverkoop via dierspeciaalzaken of het internet niet persé aan impulsieve aankoop bijdraagt, maar dat dit meer een kwestie is van de interne drang van de mens om dieren te bezitten. Ze vrezen dat als het minder makkelijk zou zijn om aan dieren te komen, bijvoorbeeld door verkoop via internet te verbieden, men toch zal proberen om dieren aan te schaffen, maar dan via andere, minder controleerbare (en eventueel illegale) wegen.

Een gedeelte van de ondervraagden heeft het idee dat impulsieve aankoop met name te maken heeft met de lage aanschafkosten van bepaalde dieren, en niet zozeer de plek waar ze gekocht worden. Het kleiner maken van de groep mensen die dieren impulsief en zonder zich vooraf te informeren aankopen lijkt desalniettemin een belangrijke factor om welzijnsproblematiek bij gezelschapsdieren proberen te verminderen.

Anderzijds zijn er aanwijzingen dat er een gedeelte van de huisdiereigenaren in Nederland wel degelijk beschikt over een voldoende kennisniveau over welzijnsvriendelijke huisdierhouderij, maar hier geen gehoor aan geven (Werkgroep Dierenwelzijn, 2005). Zij laten het ondanks de mogelijkheid hiertoe bewust na om hun dier op de meest welzijnsverantwoordelijke manier te houden. De beweegredenen van deze eigenaren zijn niet geheel bekend, enkele van de ondervraagde diersdeskundigen denken dat dit is omdat het hen niet uit komt, teveel tijd/geld/moeite kost of om een andere reden. Deze groep lijkt gelukkig niet erg groot te zijn, het overgrote deel van de huisdiereigenaren houdt zich wel degelijk bezig met het welzijn van hun dier en probeert dit (wanneer zij hier weet van hebben) op alle mogelijke manieren zo optimaal mogelijk te realiseren. De huisdiersdeskundigen zijn er daarom van overtuigd dat een effectiever ingericht kennislandschap en hierop volgend hoger kennisniveau onder huisdiereigenaren onvermijdelijk zal leiden tot een beter dierenwelzijn.

3.2 Aan wie is het om informatie te verstrekken?

De meningen van de ondervraagden over deze vraag waren verdeeld. De meeste kennisverstreckende partijen gaven aan dat de rol die zij innemen in het kennislandschap veelal uit nood geboren was. De primaire plicht om informatie te verstrekken ligt volgens hen vooral bij de verkoper van het dier en de professionals in de huisdierenbranche.

Van de overheid wordt veelal gevraagd dat zij (vanuit haar morele plicht tot het bewaken van het publieke belang inzake dierenwelzijn) een actievere rol aanneemt in het voorkomen van welzijnsproblematiek onder gezelschapsdieren.

Verschillende suggesties voor manieren waarop zij dit zou kunnen bewerkstelligen werden geopperd:

- Meer subsidies verlenen aan onafhankelijke kennisverstreckende partijen om het aanbod van betrouwbare informatie te bewaken;
- De onderwerpen huisdierverzorging en dierenwelzijn laten opnemen in het basisonderwijs;
- Het opstellen van houderijvoorschriften voor gezelschapsdieren en hierop controleren;
- Het verplicht stellen van houdersvergunningen/-trainingen/-diplomering en hierop controleren;
- Het verbieden van dierverkoop via de dierenwinkel en/of internet.

De ondervraagden gaven aan te begrijpen dat niet ieder van deze suggesties even gemakkelijk uit te voeren is, en anders erg veel geld zouden kosten. Daarnaast zien zij in dat 'opgelegde' verplichtingen of verboden vanuit de overheid niet altijd goed bij eigenaren in de smaak zullen vallen. Overigens hebben verreweg de meeste dierhouders het beste voor met hun dieren. Daarom ligt maatschappelijke zelfregulatie, al dan niet met ondersteuning van de overheid, mogelijk meer voor de hand.

Door vrijwel iedere ondervraagde werd de belangrijke rol in informatieverstrekking van de verkoper van het dier (dan wel via een dierspecialzaak, dan wel via internet) onderstreept. Wanneer het kennisniveau van de toekomstige eigenaar op het moment van aankoop onvoldoende is, is dit het uitgelezen moment om de eigenaar op persoonlijk niveau nog in de juiste richting in te kunnen sturen. Wanneer men op de één of andere manier de kwaliteit van advies bij verkoop van alle dieren in Nederland kan garanderen zou dit daarom erg nuttig kunnen zijn.

De ondervraagde dierenartsen, die eveneens als professional in de huisdierenbranche kunnen worden gezien, geven elk aan zichzelf als een goede en betrouwbare bron van huisdiergerelateerde kennis te zien. Zij zijn in een goede positie om welzijnsproblemen te signaleren en dit bij de eigenaar aan te kaarten. Echter wanneer een eigenaar een dierenarts bezoekt is het dier al in bezit en is er veelal niet de mogelijkheid geweest om problemen te voorkomen. Eén van de ondervraagde dierenartsen liet weten dat er tegenwoordig dierenartsen zijn die informatieavonden organiseren met pre-aanschafadvies om op deze manier het probleem een stap voor te zijn.

4. Hoe kunnen eigenaren gestimuleerd worden om kennis over verantwoorde dierhouderij te vergaren en toe te passen?

Zoals in de literatuurstudie al is besproken, zijn er verschillende methoden waarop naast effectieve kennisoverdracht ook een daarop volgende gedragsverandering kan worden bewerkstelligd. Bij de interviews is aan ieder van de ondervraagde personen gevraagd om mee te denken over creatieve, innovatieve oplossingen die aan effectieve kennisoverdracht kunnen bijdragen. De suggesties die werden gedaan zullen in de volgende deelvraag worden belicht.

4.1 Welke innovatieve methoden zijn er om effectief aan kennisoverdracht te doen?

De verschillende oplossingen die door de geïnterviewden werden geopperd kwamen vaak overeen. In enkele gevallen waren er wat meer inventieve, creatieve ideeën naar boven.

De voorgestelde ideeën zullen in volgorde van aflopende frequentie worden behandeld:

- Investeren in onderwijs

Zowel onderwijs, zoals dit bijvoorbeeld wordt aangeboden op basisonderwijs in Oostenrijk (Onderwijsprogramma Oostenrijk, 2017), als het houden van huisdieren in het klaslokaal kunnen volgens de geïnterviewden sterk bijdragen aan een betere bewustwording van het welzijn en de behoeften van huisdieren. Wanneer kinderen hier al op jonge leeftijd mee in aanraking komen en de basis leren over de verantwoordelijkheden die horen bij het houden van een huisdier zal dit volgens voorstanders in de toekomst leiden tot een betere bewustwording in de maatschappij, ook bij mensen die zelf geen dieren hebben maar ze tegenkomen in openbaar gebied.

- Meer creatieve en interactieve kennisverspreiding via de sociale media

Men zou niet enkel via (saai) teksten, maar juist middels voorlichtingsfilmpjes, spelletjes, apps, vlogs of andere populaire moderne communicatiemiddelen aan kennisverspreiding moeten doen. Daarnaast werd er geopperd om aan een meer interactieve vorm van kennisverspreiding te doen, zoals bijvoorbeeld met live streaming gedaan kan worden. Deze methoden, al dan niet gecombineerd, kunnen de interactie en dialoog tussen de gebruikers verbeteren en daarmee bijdragen aan het gevoel van ieders maatschappelijke verantwoordelijkheid voor het welzijn van het dier.

- Meer investeren in samenwerking tussen de kennisverstreckende partijen.

Wanneer de verschillende kennisverstreckende partijen hun krachten en middelen meer zouden bundelen zouden zij mogelijk een nog groter bereik kunnen realiseren en een nog betere toekomstbestendigheid krijgen.

- Het oprichten van een kennis-keurmerk

Door de opkomst van het internet kan men tegenwoordig makkelijker aan informatie komen, echter naast het grote aanbod van goede informatie zijn er ook veel onbetrouwbare bronnen te vinden. Deze informatie is niet altijd goed door eigenaren op waarde te schatten, waardoor het voor kan komen dat zij zich wel degelijk hebben geïnformeerd, echter op de verkeerde plek. Als mogelijke oplossing voor dit probleem zou werd geopperd om een 'kennis-keurmerk' te laten ontwikkelen, welke voor de burger beoordeelt of een bepaalde bron op het internet betrouwbaar is. Websites verkrijgen enkel een keurmerk wanneer de kwaliteit van de aangeboden informatie op een nader te bepalen, wetenschappelijk onderbouwde wijze is verkregen. Op deze manier kunnen de kennisverstreckende partijen elk in hun eigen niche blijven, terwijl de kwaliteit van alle aangeboden informatie wordt geborgd en het voor burgers makkelijker is om betrouwbare informatie te vinden.

- Het verplicht stellen van identificatie en registratie (I&R) van alle gezelschapsdieren

Naast de reeds bekende voordelen van I&R van gezelschapsdieren (het tegengaan van malafide handel, kunnen bewijzen van eigendom, makkelijker opsporen van eigenaren van verdwaalde dieren etc.) werd door één van de ondervraagde deskundigen een bijkomend innovatief idee geopperd. Bij het registreren/overschrijven van de identificatiechip kan een nieuwe eigenaar een informatiepakket met informatie over de verzorging van het betreffende huisdier worden toegestuurd. (Denk aan een informatieve mail, een LICG huisdierenbijsluiter of een vergelijkbaar document) Dit zou in theorie het kennisniveau van huisdiereigenaren kunnen verhogen.

Conclusie en discussie

Meer dan de helft van alle huishoudens in Nederland heeft gezelschapsdieren. Verantwoord omgaan met gezelschapsdieren is dan ook een zaak van algemeen belang. Het RDA Forum Gezelschapsdieren concludeerde in 2006 dat er zeker welzijnsproblemen zijn in de gezelschapsdierensector en dat deze moeten worden aangepakt (RDA, 2006). Vandaag de dag, een decennium later wordt deze mening door de ondervraagde deskundigen nog steeds gedeeld. Het verbeteren van dierenwelzijn onder onze huisdieren vraagt om een mentaliteits- en gedragsverandering, die niet eenvoudig is te bewerkstelligen. Inzet op een verbetering van het huisdierenwelzijn blijft daarom een belangrijk streven. De belangrijkste conclusie van het huidige inventariserende onderzoek is dat dit niet alleen een kwestie is van het beschikbaar zijn van de juiste informatie, maar vooral ook van de manier waarop die informatie wordt aangeboden. Vooral via dit laatste kan aanvullend beleid een rol spelen bij het verder verbeteren van het welzijn van gezelschapsdieren.

Over de vier hoofdvragen van dit stageproject kunnen verder de volgende conclusies worden getrokken:

1. Het Nederlandse kennislandschap inzake de ontsluiting en overdracht van dier- en welzijnskennis bestaat uit verschillende groeperingen die elk een unieke rol innemen in het kennislandschap. Wat zij gemeen hebben is dat zij allen het verbeteren van huisdierenwelzijn als doel hebben, maar proberen dit elk op hun eigen manier te verwezenlijken. Zij verschillen in onder andere de te benaderen doelgroepen, de te verspreiden boodschap, de te gebruiken informatiekanaalen en de financiële achtergrond. Hoewel de partijen hier wel interesse in lijken te hebben, komt het vanwege de grote verschillen in filosofie weinig voor dat zij samenwerken. Er is op dit moment weinig tot geen inzicht in het effect van de huidige campagnevoering door kennisverstrekkers in Nederland op de verbetering van het huisdierenwelzijn;
2. De informatieverstrekkers denken zelf dat de huidige werkwijze wel degelijk effect heeft, toch zijn er (zowel vanuit de aanbieder als de ontvangende kant) aanwijzingen voor de behoefte en noodzaak om het kennislandschap effectiever in te richten. Kennisverstrekkers vinden dat de vorm waarin informatie wordt aangeboden beter kan, bijvoorbeeld door meer gebruik van moderne technieken. Bovendien blijkt het belangrijk de communicatiestrategieën aan te passen aan de verschillende doelgroepen, omdat er aanwijzingen zijn dat een onjuiste manier van informatieverstrekking soms een averechts effect kan hebben. Er is genoeg goede informatie beschikbaar, maar deze wordt niet goed genoeg door eigenaren gevonden. Door het overschot aan online informatie hebben eigenaren vaak moeite met het inschatten van de betrouwbaarheid hiervan;
3. Een hoger kennisniveau onder eigenaren wordt door de ondervraagden geacht een grote rol te kunnen spelen in het verminderen van dieren met welzijns-, gezondheids- en gedragsproblemen. Er zijn echter aanwijzingen dat dit niet altijd het geval is. De meeste geïnterviewden denken dat kennisverstrekking en daarmee een verhoging van het kennisniveau het meest effectief is voor het verbeteren van huisdierenwelzijn wanneer het voorafgaand aan, of bij de aanschaf gegeven wordt. Daarmee heeft de verkoper van het dier de belangrijkste verantwoordelijkheid in informatieverstrekking over het (eventueel) in huis te nemen dier. Verder wordt er van de overheid verwacht dat zij een actievere (stimulerende en niet verbiedende of beperkende) rol aanneemt in het voorkomen van welzijnsproblematiek onder gezelschapsdieren.

4. Eigenaren kunnen gestimuleerd worden tot het vergaren en toepassen van kennis wanneer zij hiertoe op de juiste manieren (verschillende strategieën) worden benaderd. Het geven van goede, betrouwbare informatie, een betere samenwerking tussen de kennisverstrekende partijen, een interactieve, per doelgroep op maat gemaakte manier van kennisaanbod en het bewerkstelligen van een attitudeverandering van de hele maatschappij middels onderwijs worden geacht hieraan bij te kunnen dragen.

Door de relatief kleine groep geïnterviewde deskundigen en huisdiereigenaren kan het zo zijn dat de weergegeven meningen, signalen en trends niet representatief zijn voor de situatie in heel Nederland. Met name de lage (naam)bekendheid van de grote kennisverstrekende partijen onder de ondervraagde eigenaren lijkt, in vergelijking met het jaarlijkse websitebezoek van deze partijen, niet met elkaar overeen te komen. Voor een betere onderbouwing van de aanbevelingen in dit stagerapport kan daarom worden geprobeerd een groter deel van de dierhouders en dierdeskundigen in Nederland te ondervragen, bijvoorbeeld middels een online enquête.

Daarnaast is het mogelijk dat de geïnterviewde personen vanuit hun persoonlijke situatie een bepaalde (onbedoelde) vooringenomenheid hebben gehad bij het beantwoorden van vragen. Bijvoorbeeld: dierenartsen zien maar een selectief gedeelte van de huisdiereigenaren; diegenen die besluiten om naar een dierenartsenpraktijk te komen. Hierdoor hebben zij mogelijk een vertekend beeld van de 'gemiddelde' huisdiereigenaar en kunnen zij hier geen betrouwbare uitspraken over doen. Deze vooringenomenheid is eveneens te verwachten onder kennisverstrekkers (natuurlijk vinden zij dat het kennisniveau van huisdiereigenaren te laag is, waarom zouden zij anders bestaan) en onder professionals in de huisdierenbranche (natuurlijk vinden zij dat het geen probleem is om dieren in de dierenpeciaalzaak te verkopen, waarom zouden zij dit anders doen).

De resultaten, conclusies en aanbevelingen voortvloeiend uit dit stageproject zijn daarom niet waterdicht, maar kunnen worden gebruikt als een aanknopingspunt tot het signaleren van trends, te belichten wat aandacht verdient, nog onbekend is en verder onderzocht kan worden om op deze manier bij te dragen aan een oplossing van de welzijnsproblematiek onder gezelschapsdieren.

Aanbevelingen

Naar aanleiding van dit stageproject worden de volgende aanbevelingen aangedragen:

Op het gebied van de wetenschap:

- Het doen van verder onderzoek naar de incidentie van schrijnende welzijnsproblemen onder de meest gehouden gezelschapsdieren in Nederland;
- Het doen van verder onderzoek naar het verband tussen het kennisniveau van huisdiereigenaren en de incidentie van welzijnsproblematiek in Nederland;
- Het doen van verder onderzoek naar het effect van de huidige campagnevoering door kennisverstrekkers in Nederland op het welzijnsniveau van huisdieren.

Kennisverstrekking:

- Het ontwikkelen van op maat gemaakte kennisoverdracht-strategieën voor de verschillende doelgroepen, met in acht neming van de meest effectieve communicatiemethoden per doelgroep;
- Kennisverstrekking op een zo multimodaal en interactief mogelijke manier inrichten, met gebruik van onder andere populaire sociale media;
- Het aangaan van samenwerkingsverbanden tussen de verschillende kennisverstrekkers;
- Het oprichten van een kennis-keurmerk voor betrouwbare, onafhankelijke online informatie (Eventueel niet alleen voor welzijnsverantwoorde huisdierhouderij, maar algemeen toepasbaar);
- Werken aan een bredere maatschappelijke bewustwording en naamsbekendheid.

De overheid:

- Welzijnsverantwoorde huisdierhouderij als element in het curriculum van het basisonderwijs laten opnemen;
- Meer investeren in de verschillende kennisverstrekkende groeperingen en het stimuleren van samenwerkingsprojecten tussen deze partijen;
- Verplichten van identificatie en registratie van alle gezelschapsdieren, zodat eigenaren van deze dieren beter benaderd kunnen worden voor onder andere informatieverstrekking;
- Actiever stimuleren van mogelijkheden om voorlichting op maat aan te bieden, niet alleen ter vergroting van kennis, maar ook ter verandering van houding en gedrag.

Bronnen

Afbeelding titelpagina:

http://i.dailymail.co.uk/i/pix/2016/07/17/13/1A32203E000005DC-3694326-image-m-17_1468760305397.jpg

Dibevo en NVG, 2017. Onderzoek in opdracht van Nederlandse Voedingsindustrie Gezelschapsdieren en Dibevo.

<https://www.dibevo.nl/pers/meer-dan-4-miljoen-huishoudens-hebben-een-of-meer-huisdieren>.

Edgar, J.L., Mullan S.M., 2011. Knowledge and Attitudes of 52 UK Pet Rabbit Owners at the Point of Sale. Veterinary Record.

Huisdierinfo, 2017. Huisdieren-affiches. <http://www.huisdierinfo.be>

Leenstra, F.R., C. Vinke, M. van Dongen, N. Pasmooij, R. van der Leij, R. Ferwerda. En J. Stumpel, 2010. Ongerief bij gezelschapsdieren. Wageningen UR Livestock Research rapport 374

LICG, 2017. Waarom is het LICG opgericht? <https://www.licg.nl/8g/licg/waarom-een-licg.html>

New,C., Salman, M.D., King, M., Scarlett, J.M, Kass, P.H., Hutchison, J.M., 2000. Characteristics of Shelter-Relinquished Animals and Their Owners Compared With Animals and Their Owners in U.S. Pet-Ownning Households. Journal of Applied Animal Welfare Science

O'Connor, R., Coe, J., Niel, L., Jones, A. 2016. Effect of Adopters' Lifestyles and Animal-Care Knowledge on Their Expectations Prior to Companion-Animal Guardianship. Journal of Applied Animal Welfare Science

Onderwijsprogramma Oostenrijk, 2017. <http://www.tierschutzmachtschule.at/>

Pompe, V., H. Hopster, M. van Dieren, 2013. Liefde maakt blind? Onderzoek naar waardenoriëntaties en waardenafwegingen van kopers/houders van 'risicovolle' dieren. Lectoraat Welzijn van Dieren, Hogeschool VHL, Leeuwarden

van de Putte, B., Verlegh, P., Wennekers, A., Welten, S., Mollen, S., Fransen, M., 2015. Gedragsverandering via campagnes 2.0. Dienst Publiek en Communicatie, Ministerie van Algemene Zaken, Den Haag.

PVH, 2017. Met uitspraak rechter inzake Positieflijst voor zoogdieren 2015 ook de Positieflijst voor zoogdieren 2017 van de baan. <http://www.huisdieren.nu/over-pvh/persberichten/met-uitspraak-rechter-inzake-positieflijst-voor-zoogdieren-2015-ook-de-positieflijst-voor-zoogdieren-2017-van-de-baan/>

- Ramón M.E., Slater M.R., Ward M.P., 2010. Companion animal knowledge, attachment and pet cat care and their associations with household demographics for residents of a rural Texas town. *Preventative Veterinary Medicine*.
- Renes, J.R., van de Putte, B., van Breukelen, R., Loef, J., Otte, M., Wennekers, C., 2011. Gedragsverandering via campagnes. Dienst Publiek en Communicatie, Ministerie van Algemene Zaken, Den Haag.
- Rohlf, V.I., Bennet, P.C., Toukhsati, S., Coleman, G., 2010. Why Do Even Committed Dog Owners Fail to Comply with Some Responsible Ownership Practices? A multidisciplinary journal of the interactions of people and animals
- RDA, 2006. Forum Welzijn Gezelschapsdieren. Raad voor Dierenaangelegenheden, Den Haag.
- RDA, 2013. Onder Voorwaarden Houden van Dieren. Raad voor Dierenaangelegenheden, Den Haag.
- RDA, 2017. Hondenbeten aan de Kaak gesteld: Preventie van Ernstige Hondenbeten bij Mens en Dier. Raad voor Dierenaangelegenheden, Den Haag.
- RVO, 2017. Voorlichtingsfilm hond in huis nemen. <http://www.rvo.nl/actueel/videos/hond-huis-nemen-dit-moet-je-weten>
- Serpell, J., Duffy, D.L., Jagoe, J.A., 2016. *Becoming a dog: Early experience and the development of behavior. The domestic dog: its evolution, behavior and interactions with people*, 2nd edition. Cambridge University Press
- Welsh, C.P., Gruffydd-Jones T.J., Roberts M.A., Murray J.K., 2014. Poor owner knowledge of feline reproduction contributes to the high proportion of accidental litters born to UK pet cats. *Veterinary Record*.
- Welch T., Coe J.B., Niel L., McCobb E., 2016. A survey exploring factors associated with 2890 companion-rabbit owners' knowledge of rabbit care and the neuter status of their companion rabbit. *Preventative Veterinary Medicine*
- Werkgroep Dierenwelzijn, 2005. Rapport 'Naar een effectieve borging van dierenwelzijn'.
- Wet Dieren, 2017. <http://wetten.overheid.nl/BWBR0030250/2015-02-01>
- Wet- en regelgeving, 2017. <http://wetten.overheid.nl>
- Zwitserse hondhouder-cursus, 2008. Cursus hondhouders Zwitserland. <http://www.skn-kurse.ch>
- Zwitserse hondhouder-cursus, 2017. Cursus afgelast. https://www.swissinfo.ch/eng/society/pet-ownership_no-more-obligatory-courses-for-dog-owners/42459536

Bijlage 1

Overzicht van de belangrijkste partijen op het gebied van kennisverspreiding met betrekking tot het welzijnsverantwoord houden van huisdieren:

Organisatie	Omschrijving	Bereik
NGO's (ANBI's, stichtingen, vrijwilligersorganisaties etc.)		
Dierenbescherming www.dierenbescherming.nl	De Dierenbescherming is de grootste organisatie in Nederland die opkomt voor de belangen van alle dieren. Doel van de Dierenbescherming is het verbeteren van het dierenwelzijn door middel van de verbetering van (Europese) wetgeving en het stimuleren van diervriendelijk koopgedrag.	Cijfers ontbreken
Dierenwelzijnsweb www.dierenwelzijnsweb.nl	Informatiemedium voor dierenwelzijns kennis	18.000 unieke bezoekers per jaar
Honden-bescherming www.hondenbescherming.nl	De Bond tot Bescherming van Honden (Hondenbescherming) stelt zich ten doel het welzijn en de gezondheid van honden te bevorderen.	250.000 unieke bezoekers per jaar
Koningin Sophia Vereeniging www.sophia-vereeniging.nl	De Sophia-Vereeniging tot bescherming van dieren staat voor het bevorderen van het welzijn van gezelschapsdieren, dieren in de bio-industrie en proefdieren.	500.000 unieke bezoekers per jaar
Landelijk InformatieCentrum Gezelschapsdieren www.licg.nl	Onafhankelijk instituut voor informatie en documentatie gezelschapsdieren.	2.100.000 unieke bezoekers per jaar
Landelijk Kennisnetwerk Levende Have www.levendehave.nl	Het Landelijk Kennisnetwerk Levende Have is een initiatief van de Stichting Levende Have. De stichting stelt zich ten doel het bevorderen van de communicatie tussen kleinschalige, hobbymatige houders van landbouwhuisdieren, waaronder konijnen.	1.200.000 unieke bezoekers per jaar
Platform Verantwoord Huisdierbezit www.huisdieren.nu	Samenwerkingsverband van dierverenigingen voor het bevorderen van een verantwoorde relatie tussen de mens en het gezelschapsdier.	900.000 unieke bezoekers per jaar, 300.000 leden
Stichting Konijnenbelangen www.konijnenbelangen.nl	Stichting die opkomt voor de belangen van konijnen in Nederland.	54.000 unieke bezoekers per jaar
Professionals in de huisdierenbranche (Fabrikanten, groothandelaars, importeurs, detailhandelaars, uitgeverijen, dierenpensions, trimsalons etc.)		
Dibevo www.dibevo.nl	De Dibevo is de brancheorganisatie van bedrijven in de huisdiersector. Zij komt op voor de belangen van ondernemers in de gehele huisdierenbranche, dat wil zeggen dat de gehele bedrijfskolom in de Dibevo is verenigd. Ongeveer 50% van de bedrijven in deze branche is aangesloten bij Dibevo.	1600 leden

Huisdierdeskundigen (Universiteiten, dierenartsen, gedragsdeskundigen etc.)

Verenigingen (Liefhebbersverenigingen, rasverenigingen, stamboekverenigingen etc.)

Felikat www.felikat.org	Cijfers ontbreken, 1500 leden
KleindierLiefhebbers Nederland www.kleindierliefhebbers.nl	Cijfers ontbreken, 7000 leden
Raad van Beheer www.houdenvanhonden.nl	1.000.000 unieke bezoekers per jaar, 100.000 leden

Privé initiatieven (fora, vlogs, particuliere websites etc.)

Hondenforum.nl	Cijfers ontbreken
Hondenplaza.nl	Cijfers ontbreken
Hondenplaneet.nl	Cijfers ontbreken
Dekattensite.nl	Cijfers ontbreken
Allemaalkatten.nl	Cijfers ontbreken
Kattenplaza.nl	Cijfers ontbreken
Fijnkonijn.nl	Cijfers ontbreken
Konijnen.nl	Cijfers ontbreken
Bunnybunch.nl	Cijfers ontbreken

Bijlage 2

De volgende personen zijn geïnterviewd voor het vormen van dit verslag:

Datum	Contactpersoon	Organisatie	Categorie
01-06 t/m 22-07-2017	Verschillende huisdiereigenaren van honden, katten en konijnen, zowel beginnend als gevorderd, ontmoet bij dierenkliniek 'Dier en Dokter'	N.v.t.	Huisdiereigenaren
01-06 t/m 22-07-2017	Verschillende dierenartsen bij dierenkliniek 'Dier en Dokter'	Dierenarts	Deskundige
12-06-2017	Anna Witteman	Dierenarts	Deskundige
12-06-2017	Robin Krul	Dierenarts	Deskundige
13-06-2017	Tessi Kok	Gedragstherapeut (honden)	Deskundige
15-06-2017	Cathrienke Brandt	Platform Verantwoord Huisdierbezit	NGO
19-06-2017	Jinke Hesterman	Kennisnetwerk Levende Have	NGO
22-06-2017	Steffie van Horck	Sophia Vereeniging	NGO
03-07-2017	Paul Peeters	Raad van Beheer	Vereniging
03-07-2017	Marjo van den Berg	Stichting Konijnenbelangen, konijnen.nl	NGO, Privé Initiatief
05-07-2017	Robert Bentvelzen	Dier van Nu Den Haag	Huisdierenbranche
06-07-2017	Sieneke Groenman	Hondenbescherming	NGO
06-07-2017	Corina Haverlag	Landelijk InformatieCentrum Gezelschapsdieren	NGO
08-07-2017	Medewerker	Boerenbond Helmond	Huisdierenbranche
11-07-2017	Medewerker	Discus Utrecht	Huisdierenbranche
11-07-2017	Joost de Jongh + Gerrit Hofstra	Dibevo	Huisdierenbranche
12-07-2017	Piko Fieggen	Dierenbescherming	NGO
12-07-2017	Hans Hopster	Dierenwelzijnsweb, Expert dierenwelzijn (WUR)	NGO, Deskundige
17-07-2017	Timo Kanniainen	Felikat	Vereniging
27-07-2017	Ronald Tiemen	KleindierLiefhebbers Nederland	Vereniging
28-07-2017	Harry Arts	KleindierLiefhebbers Nederland, Dierenarts	Vereniging, Deskundige